

© *Павлик Наталія Василівна*

*доктор психологічних наук, старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник відділу психології праці
Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України
Київ (Україна)*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ГАРМОНІЙНОГО ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ВНЗ ГУМАНІТАРНОГО ТА ТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

Актуальність проблеми розробки системи психологічного супроводу гармонійного особистісного розвитку випускників ВНЗ зумовлена низкою негативних соціально-психологічних чинників. Загострення політичної, економічної кризи, зростання безробіття, вимушена міграція є показниками порушення гармонійних стосунків у суспільстві, що зумовлює поширення розвитку особистісних дисгармоній серед різних верств населення.

Емоційна неврівноваженість, егоцентризм, агресивність, втрата самовладання, безвідповідальність – усе це є проявами дисгармоній, які постають причинами психологічних проблем людини і негативно позначаються на її духовному і фізичному здоров'ї.

В умовах відсутності зразків гармонійної поведінки молодь змушена шукати форми адаптації до соціуму. Пристосування до психогенних умов сучасності перешкоджає продуктивному розвитку особистості й руйнує гармонію її внутрішнього світу. Це позначається на нездатності молодих людей до побудови гармонійних взаємин та конструктивної самореалізації. Ця сумна реальність зумовлює актуальність створення системи духовно-психологічного супроводу навчання випускників вищих навчальних закладів, спрямованого на гармонізацію їх особистісного розвитку.

На шляху наукового пошуку ми зосередились на дослідженні:

1. Особливостей характеру і гармонійності особистісного розвитку сучасних студентів.

2. Визначенні напрямів психологічного супроводу, що сприяє гармонізації характерологічного розвитку студентів ВНЗ.

В період ранньої дорослості відбувається збагачення психологічного і соціального досвіду людини, оволодіння спектром соціальних ролей, вихід з батьківської сім'ї, вибір супутника життя, професіоналізація. На цьому етапі особистість має вирішити такі

завдання: 1) сформувати реалістичний світогляд; 2) визначити професійно-кар'єрний напрям; 3) обрати партнера для створення власної сім'ї; 4) набути здатність до духовно-морального самовизначення (усвідомити себе як дорослу людину; знайти сенс свого життя). Психологічний супровід має бути спрямований на допомогу у вирішенні зазначених завдань з урахуванням психологічних особливостей сучасної молоді.

Нами було визначено комплекс позитивних й негативних рис характеру і досліджено розподіл середньостатистичних показників їх прояву у студентів авіаційного та політехнічного університетів (Рис. 1-2).

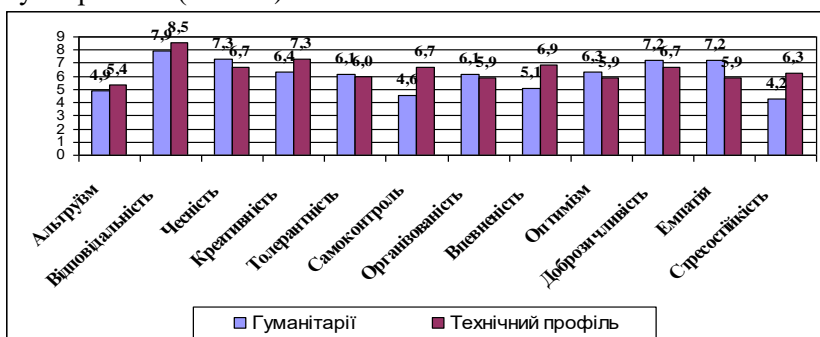

Рис. 1. Середньостатистичні показники позитивних рис характеру.

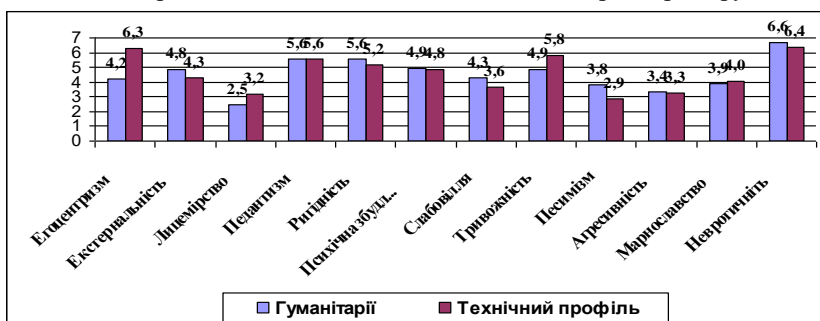

Рис. 2. Середньостатистичні показники негативних рис характеру.

За результатами дослідження психологічний портрет сучасного студента гуманітарного і технічного профілів має такі відмінності:

- студенти-гуманітарії більш чесні, доброзичливі, емпатійні, організовані.
- провідними рисами студентів технічного профілю є відповідальність,

- креативність, самоконтроль, впевненість і стресостійкість.
- серед *негативних* рис гуманітарії демонструють вищий рівень екстернальності, слабовілля, невротичності й песимізму;
 - у студентів технічного профілю – більш високі показники егоцентризму, тривожності.

Нами також було визначено 12 основних сфер життєдіяльності особистості: матеріальна сфера, здоров'я, відпочинок, емоційний комфорт, воля, комунікативна сфера (друзі), навчання, родина (стосунки у батьківській родині), кохання, творчість, саморозвиток та духовна сфера.

За допомогою розроблених опитувальників ми дослідили середньостатистичні показники прояву реалізації особистістю цих сфер і рівень задоволеності їх функціонуванням (Рис. 3-4).

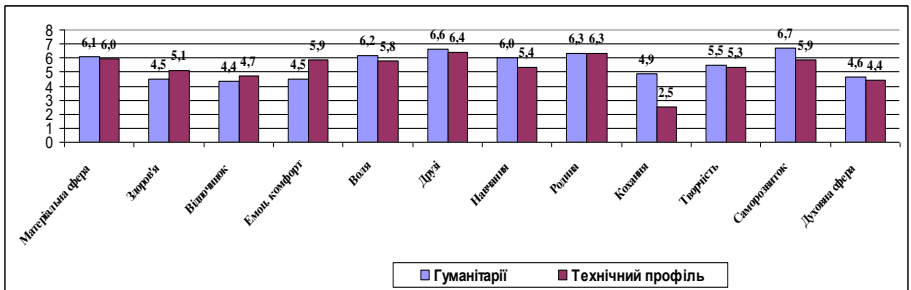

Рис. 3. Середньостатистичні показники реалізації сфер життєдіяльності особистості у студентів гуманітарного та технічного профілю.

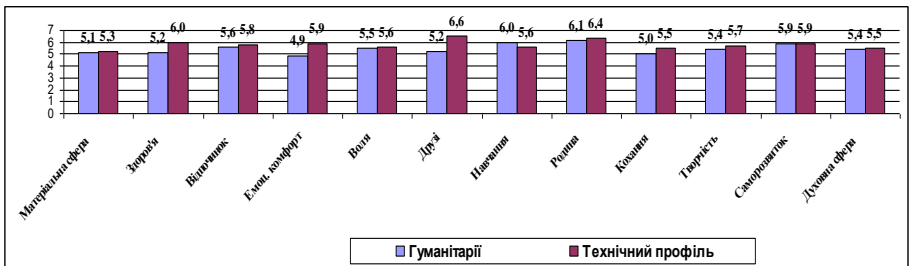

Рис. 4. Середньостатистичні показники задоволеності функціонуванням сферами життя особистості у студентів гуманітарного та технічного профілю.

Стосовно *реалізації* зазначених сфер студенти – гуманітарії випереджають представників технічного профілю у навчанні, коханні, саморозвитку, а також актуалізації волі, комунікативної та

духовної сфер. Проте студенти технічного профілю мають більш високі показники стосовно здоров'я та емоційного комфорту.

Студенти технічного профілю мають більш високий рівень особистісного благополуччя й випереджають гуманітаріїв за показниками задоволеності функціонуванням комунікативної сфери, здоров'я, відпочинку, емоційного комфорту. Цікавим є факт, що незважаючи на виражену нереалізованість у сфері кохання представники технічного профілю цілковито задоволені власним особистим життям. Це може свідчити або про низький рівень рефлексії, або високий рівень психологічного захисту «витіснення» - коли людина ніби закриває очі на існуючу проблему і демонструє стан повного благополуччя. Але слід зазначити, що саме цей феномен є підґрунтям невротичного особистісного розвитку.

Отже, кожний з типів студентства гуманітарного і технічного профілів має свої позитивні й негативні риси характеру, а також відмінності в актуалізації сфер особистісного функціонування.

Це зумовлює різноманітність підходів до змісту при розробці заходів психологічного супроводу гармонійного особистісного розвитку випускників ВНЗ. Так, психологічний супровід навчання студентів технічного профілю має бути спрямованим на розвиток самоусвідомлення, саморефлексії, емпатії, а також навичок побудови конструктивних взаємин з представниками протилежної статі, які мають базуватися на подоланні власного егоцентризму. А психологічний супровід навчання студентів-гуманітаріїв має спрямовуватися, передусім, на гармонізацію емоційних якостей, розвиток впевненості, самоконтролю, стресостійкості, а також здобуття навичок конструктивного відпочинку, самовідновлення фізичних і психічних ресурсів з метою збереження власного здоров'я.

Нами також було визначено 17 факторів, які зумовлюють гармонійність особистісного розвитку.

До факторів *гармонізації* особистісного розвитку належать:

- гармонійний (всебічний) розвиток особистості;
- природній стан емоційного комфорту;
- навчально-творча спрямованість;
- мотивація початкового духовного розвитку;
- подолання емоційного дискомфорту вольовим саморозвитком і творчістю;
- компенсація відсутності кохання творчістю та спілкуванням;

До факторів *дисгармонізації* особистісного розвитку належать:

- жорстко матеріальна орієнтація;
- дефіцитарне існування, що молягає лише в орієнтації на відпочинок, сімейне життя та емоційний і матеріальний комфорт;
- неузгодженість декларованих і діючих цінностей, що сприяє розвитку невротичності;
- психологічний механізм знецінення – коли недосяжні сфери (наприклад, кохання) знецінюються;
- матеріально-сімейна орієнтація, що притаманна переважно дівчатам і пов'язана з невротичним розвитком та проблемами зі здоров'ям;
- жіноча м'якість і слабовілля, що заважають емоційному, вольовому та духовному саморозвиткові особистості;
- прагматичне самоствердження у навчанні;
- духовно-сімейна орієнтація з недбалістю до навчання;
- суперечливе ставлення до себе;
- обмеженість життя у зв'язку з поганим здоров'ям;
- занурення у творчість при несрийнятті духовних цінностей.

Враховуючи зазначені фактори, зазначимо, що психологічний супровід студентів ВНЗ полягає у групових та індивідуальних формах психологічного консультування, психотренінгових заняттях і має спрямовуватись на розвиток факторів гармонізації особистісного розвитку та усвідомлення студентами і поступове нівелювання факторів його дисгармонізації.

Змістовими напрямками психологічного супроводу виступають:

- орієнтація студентів на всебічний особистісний розвиток,
- опанування вищими цінностями: творчості, саморозвитку, духовності;
- усвідомлення хибності й помилковості орієнтації суто на матеріальні й прагматичні цінності, а також ідеалізації сімейно-шлюбних стосунків;
- розвиток саморегуляції, волі, навичок самовідновлення від стресу й набуття стійкого стану емоційного комфорту;
- розвиток саморефлексії, усвідомлення психологічного механізму знецінення та неузгодженості між декларованими і діючими цінностями;
- розвиток навичок конструктивного спілкування з особами протилежної статі.

Отже, психологічний супровід студентів ВНЗ, незважаючи на специфіку гуманітарного та технічного профілю, спрямований, передусім, на опанування вищими духовно-творчими цінностями та психологічними механізмами всебічного особистісного розвитку.